

הגשם⁶⁴, כדי שעל ידי זה יהיה בבחינת המצות "באתערותא דלתתא – אתערותא דלעילא":

— * —

Daf 85

ביום השמיני עצרת תהיה לכם [ג]⁶⁵

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם" (פנחס כט, לה):

ותרגם אונקלוס: "כנישין תהי לכוון"⁶⁶. פירוש "כנישין": התאספות והתקבצות יחד למקום אחד. דהיינו שכל בני ישראל יתקבצו כולם להלל במקום אחד – במקורם ושרשם.

והענין הוא, פי בראש-השנה אומרים⁶⁷: "זה היום תחלת מעשיה, זכרון ליום ראשון".

וביאור הענין:

כי הנה השתלשלות העולמות וירידתן מדרגה אחר מדרגה מריש כל דרגין כו" – רבים ועצומים הם עד אין חקר ואין מספר. כי מאין סוף ברוך-הוא שכשמו כן הוא – אין לו קץ ואין לו תכלית, לא היו עולמות יכולים להיות עולמות נבראים, שהם בעלי גבול ויש להם קץ ותכלית, רק עד אחר ריבוי ההשתלשלות ממוצעים גם כן בלי קץ ותכלית.

וענין הממוצעים הם כמו גן-עדן התחתון, שהוא הממוצע בין עולמות הרוחנים ובין עולם-הזה הגשמי. וכמו שכתוב בזהר: "דכל דיוקנין דלעילא ותתא משתכחין תמן"⁶⁸. והיינו לפי שהוא כלול מעילא ותתא.

והנה יש נהר דינור⁶⁹ בין עולם-הזה לגן-עדן התחתון, שאפילו צדיקים גמורים מוכרחים לירד ולטבול שם כדי לטהר את עצמן מגשמיים עולם-הזה וחומריותו, שמוכרח לשכח שלא יהיה לו כח הזוכר מגשמיים העולם-הזה שהוא מסך מבדיל, ואין הנשמה יכולה

⁶⁴ (טור ושלחן ערוך אורח חיים ריש סימן קיד, ועוד).

⁶⁵ (נאמר "תורה ברבים – שמיני עצרת בסעודה" תקס"ו. נוסח המאמר לפנינו הוא על פי הנחת המהרי"ל. וביאורו נכלל בפרק ה' (לקמן פו, א) קטע המתחיל "ולתוספת ביאור".

נוסח ב – הנחת אדמו"ר האמצעי – מאמרי אדמו"ר תקן תקס"ה חלק ב עמוד תקס. וביאורו – שם עמוד התקעה. נוסח ג – הנחת רבי משה בן אדמו"ר תקן – שם במקביל "נוסחא שניה" ונכלל בו הביאור.

הנחות – אור התורה שמיני עצרת (דברים כרך ד) עמוד א'תתו; א'תתח.

בכמה מקומות נקרא המאמר "ביום השמיני עצרת – כנישין".

⁶⁶ (אסיפות תהינה לכם).

⁶⁷ (בברכת זכרונות).

⁶⁸ (ראה זהר חלק ב קג, א: "גן עדן איהו בארעא נטישא כו, וכל דיוקנין וציוירין דהאי עלמא כולהו מצטיירין תמן". וראה זהר חדש שיר השירים יח, א. וראה מאמרי אדמו"ר העצמח צדק – הנחות חלק א עמוד מ).

⁶⁹ (נסמן לעיל פג, ד. "נהר די נור" – דניאל ז, יו"ד).

להיות בגן-עדן. וכמו ענין מחשבה זרה בתפלה שמבלבלת את האדם בתפלתו⁷⁰.

וכן מגן-עדן התחתון לעליון צריך גם כן לשכח ענין גן-עדן התחתון. שלגבי גן-עדן העליון הרי הוא נחשב כגשמי ממש. וכן עד רום המעלות יש כמה מיני ממוצעים כאלו עד אין חקר ואין מספר. וכמאמר: "הכל ירוממוך סלה"⁷¹, "וכל החיים יודוך סלה"⁷² – בלי הפסק⁷³. וכנודע מענין השמיטות והיובלות כו'. והכל עילוי אחר עילוי, עד שמדרגה התחתונה לגבי העליונה כגשמיים תחשב⁷⁴.

והנה "תחלת מעשיה" הוא גן-עדן התחתון, שהוא תחלת עולם⁷⁵ העשיה. ומוכיחין אותו, לפי שהוא תכלית ועיקר בריאת האדם, שבשבילו נברא. וכמו שכתוב (בראשית ב, טו): "וינחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה כו". ובו הוא שלימות המעשה, וכמו שיהיה לימות המשיח. מה שאין כן בעולם-הזה הגשמי בזמן הזה כו⁷⁶.

והנה כדי להיות "תחלת מעשיה", היינו על ידי "זכרון ליום ראשון" שלפני ההשתלשלות, כי "נעוץ תחלתן בסופן"⁷⁶. כי הנה הגורם לירידת והשתלשלות המדרגות הוא בשביל ש"נתאנה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים" דוקא:

ב. אד הנה נודע, כי ירידה זו – צורך עלייה היא.

וצריך להבין: שהרי הירידה גדולה עד מאד, שירדה הנשמה לעולם-הזה הגשמי עד שבעלותה אפילו לגן-עדן התחתון מוכרחת לטבול בנהר דינור לשכח מכל כו; וכן מגן-עדן התחתון לגן-עדן העליון כו. ואם כן צריך להיות העלייה גם כן גדולה עד מאד, עד שכל הירידה היתה כדאי בשביל עלייה זו – ובמה יזכה האדם לעלייה גדולה ונפלאה כזאת, על ידי הירידה הגדולה הזאת דוקא?

ויובן על פי מה שכתוב (ישעיה מב, ח): "אני הו'ה הוא שמי". כי שם "הו'ה" מורה שהוא מהוה כל העולמות על ידי צמצום והתפשטות, והמשכה כו. ואין זה אלא בחינת שם בלבד, וכמשל זיו השמש כו. ועל זה אמרו רז"ל⁷⁷: "צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה כו" – מזיו דוקא. והיינו מאחר שנהנין ממש – שאי אפשר להיות הנאה ותענוג לנפש המשכלת כפי השכלתה והשגתה באור ה' אלא בבחינת זיו

⁷⁰ [ועיין מה שנתבאר מזה: בדבור המתחיל "ויהי מקוץ" (תורה אור לא, א). ובדבור המתחיל "מראיהם ומעשיהם" – בפרשת יתרו עיין שם].

⁷¹ (ברכת "יוצר" השבת).

⁷² (נוסח תפלת שמונה עשרה).

⁷³ (ראה עירובין נה, א).

⁷⁴ [ועיין מה שנתבאר בפרשת ויצא גבי "וכל אשר תתן לי עשור אעשרנו לך"].

⁷⁵ וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אוסרי לגפן" (תורה אור מו, א).

⁷⁶ (ספר יצירה פרק א, משנה ז).

⁷⁷ (ברכות יז, א).

בלבד, ששם עולה השגת הנפש והשכלתה.

מה שאין כן אור אין-סוף ברוך-הוא בעצמו אינו מושג, כי הוא "קדוש" כו', אלא הוא יתברך מקור החיים ומקור התענוגים כו', ושם הוא ביטול השגת הנבראים, וביטול הנשמות, ויחודן במאצילן ברוך-הוא - למעלה מכדי כח השגתן. וכמו שכתוב (ישעיה נח, יד): "אז תתענג על ה'" - "על ה'" דוקא, כמו שכתוב בזהר (ויחי, דף רי"ט, עמוד א'), דהיינו למעלה מבחינת שם הוי"ה שאינו אלא זיו כו'.

והגילוי להיות זוכים למדרגה זו בבחינת ביטול זה, הוא על ידי גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בעולם-הזה הגשמי דוקא, בבחינת ביטול ההשגה המתגלה בבחינת תשובה ברעותא-דליבא, מ"קרב איש ולב עמוק" (תהלים סד, ז).

ועל זה אמרו רז"ל⁷⁸: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים וכו'", שאין הפירוש תשובה גשמיות מעבירות, דהיינו עזיבת החטא בלבד, דאם כן מאי "שעה אחת"?

אלא "תשובה - ומעשים טובים", דהיינו: שלהיות המעשים - טובים ומאירים באור ה' אין-סוף ברוך-הוא, צריך להיות בחינת תשובה⁷⁹, שהוא להשיב את הנפש למקורה ושרשה, ולדבקה בו באור אין-סוף ברוך-הוא ממש.

כי "תשובה קדמה לעולם"⁸⁰: "עולם" הוא הנמשך משם הוי"ה שאינו אלא זיו כו'⁸¹, והתשובה הוא למעלה מבחינת זיו - שהוא ביטול והתכללות באור אין-סוף ברוך-הוא ממש.

וכמו שכתוב (תהלים עג, כה): "מי לי בשמים, ועמך לא הפצתי בארץ", שלא יחפוץ בגילוי השגה ותענוג שנתפס בנפש המשכלת כפי כח השגתה - שזה נקרא "על מנת לקבל פרס"⁸², "פרס" הוא דבר הפרוס ונבדל, דהיינו בחינת זיו הנבדל ונחשב לדרך בפני עצמו לגבי עצמיות אור אין-סוף ברוך-הוא שאין ערוך אליו כו'.

אלא "צור לבבי" (תהלים עג, כו): "צור" - מלשון מחיצה ומסך מבדיל, המבדיל ומעלים את האור וגילוי הזיו, שאין בו גילוי ההשגה אלא הוא בבחינת ביטול והתכללות באור אין-סוף ברוך-הוא ממש; שעליו נאמר (תהלים יח, יב): "ישת חשך סתרו", ולפניו "כחשיכה כאורה" (תהלים קלט, יב) - רוחניות וגשמיות שוין, "השורה ומשורה קטן וגדול"⁸³ כו',

"וחלקי אלהים לעולם" (תהלים עג, כו) הוא אור אין-סוף ברוך-הוא בעצמו, שרש ומקור שם הוי"ה. כי שם הוי"ה במקורו נחשב בבחינת

⁷⁸ (אבות ד, יז).

⁷⁹ (וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "ונתי בחגוי" (לקמן שיר השירים יז, ג)).

⁸⁰ (בראשית רבה א, ד. פסחים נד, א).

⁸¹ ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וירא ישראל את היד" (תורה אור סב, א).

⁸² (ראה אבות א, ג).

⁸³ (פיוט "וכל מאמינים").

"אלהים" לגבי עצמותו ומהותו יתברך⁸⁴.

וכללות ישראל זוכים לבחינת תשובה זו ביום-הכפורים, שאז בנעילה אומרים: "הוי"ה הוא האלקים" (ואתחנן ד, לה), על ידי כי "לפני הוי"ה תטהרו" (אחרי טו, ל) - למעלה מבחינת הוי"ה כו'. ועל ידי זה זוכים להיות "אז תתענג על הוי"ה" - על דוקא:

ג. והנה בכח תשובה זו נמשך בשמיני-עצרת להיות שמחת-תורה. והענין:

כי הנה תורה היא בכללותה ב' תורות: תורה-שבכתב ותורה-שבעל-פה. והנה כתיב (משלי א, ח): "שמע בני מוסר אביך" - זו תורה-שבכתב, ואל תטש תורת אמן" (שם) - זו תורה-שבעל-פה⁸⁵.

תורה-שבכתב היא בחינת אב, שהיא על דרך משל כמו האב אל הבן. שהגם שמוח הבן נמשך ממוח האב עצמו, על כל זה, הרי עיקר גידולו על ידי שהיתו תשעה חדשים בעיבור בבטן אם ויניקתו מחלב האם. והרי גידול הבן הוא בהתפללות והתאחדות האם עמו ממש, והאב אינו אלא שרש ומקור להתהוותו, וכל גידולו הוא בריחוק מקום מן האב. וכך התורה-שבכתב היא שרש ומקור לכל ההלכות שבתורה-שבעל-פה.

ומכל מקום כל עיקר ההלכות מבוארות יפה בתורה-שבעל-פה

⁸⁴ כמו שנתבאר בדבור המתחיל "שובה ישראל כו'".

(ועל דרך זה יש לפרש גם כן מה שכתוב (תשא לג, כב): "ושמתיה בנקרת הצור כו'".

כי לפי שהיה צריך להיות המשכת "י"ג מדות הרחמים" שהן בחינת "לפני הוי"ה", על כן הוא על ידי בחינת "צור" שהוא מחיצה ומסך כו', מבחינת "ישת חשך סתרו".

ועיין בזהר (בשלת, דף נ"ז, עמוד א'), גבי "כי תבאו לראות פני כו'" (ישעיה א, יב): "מאי לראות? אלא כל אינון אנפין דמלכא, טמירין בעמקא, באתר חשוכא, דכתיב: 'ישת חשך סתרו'". אך ה"מקדש מלך" שם פירש בענין אחר.

ועיין מה שנתבאר עוד מענין "ושמתיה" ⁸⁶ בנקרת הצור - סוף דבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר" - (לעיל) בפרשת אחרי (כו, ג), עיין שם.

ועיין מה שנתבאר מענין "תשובה קדמה לעולם" בדבור המתחיל "האזינו השמים" (לעיל עא, ג), שזהו ענין "עד יעבר עמך הוי"ה" (בשלת טו, טז), ושעל זה נאמר (קהלת יב, ז): "הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", עיין שם באריכות. והיינו כמו שנתבאר כאן בפירוש "וחלקי אלקים לעולם".

ועיין בפירוש הרמ"ז בזהר (בראשית, דף ד', סוף עמוד ב') בענין "עין לא ראתה אלקים וזאת" (ישעיה סד, ג).

ועיין מה שנתבאר עוד מענין "תשובה קדמה לעולם" בדבור המתחיל "להבין פירוש הפסוק מי אל כמוך" (לעיל סא, א).

⁸⁵ (כן הוא במדרש משלי סימן א. בזהר חלק ב ערו, ב בהשמות. וראה אגרת הקדש סימן כא בשם הזהר. וראה משה משה שער ג, ב. מאמר רז"ל "מוסר אביך - תורה שבכתב, תורת אמן - תורה שבעל פה". וראה זהר חלק ב פה, א: מוסר אביך דא הוא חכמה, ואל תטוש תורת אמן דא הוא בינה. ובהר חלק ג רצ, א: חכמה - אב, בינה - אם).

התענוגים, לכך אליו תכסוף ותכלה אליו הנפש לטבל במציאות ממש⁹¹.

והנה על ידי התשובה שביום-הכפורים, שהוא ⁹² "בחנית לפני ה' כו", הרי עלות ומתקשרות נשמות ישראל במקורן ושרשן למעלה, ומתאחדות במאצילן ברוך-הוא בבחינת עיבור, כ"עובר⁹² בבטן האם - אוכל ממה שאמו אוכלת כו"⁹³.

ועל ידי זה יש להם כח זה, להמשיך בחינת חכמה ובחינת אין - בבחינת גילוי להיות בחינת "אני"; שיהיה בחינת אב מאיר בקירוב מקום, בבחינת גילוי כמו בחינת אם⁹⁴.

וזהו שכתוב (תהלים ב, ז): "אני היום ילדתיך" ולא "הולדתיך", דהיינו להיות גילוי "אני" מבחינת "אין", בבחינת אם היולדת ולא בבחינת אב המוליד. אלא שהילדה וההתגלות ממש הוא בו' של פסח, דכתיב (בשלה טו, ח): "עצרת לה' אלקיך" - מלמעלה למטה (והוא בחינת קריעת ים-סוף - עיין לקמן).

ובשמיני-עצרת כתיב: "עצרת תהיה לכם" - ממשלה למעלה, כי עצרת לשון קליטה, דהיינו להיות נתפס ונקלט היטב בבחינה זו, בבחינת עיבור "כעובר בבטן האם - אוכל ממה שאמו אוכלת וכו'". ולא ממה שאמו אוכלת בלבד, אלא גם ממה שאביו אוכל, שתהיה המשכת בחינת אין מושרשת ונקלטת בתוך כנסת-ישראל להיותן דבוקות באין-סוף ברוך-הוא ממש.

וזהו ענין שמחת-תורה: דהיינו לשמח את התורה בהתחברות ב' הבחינות תורה-שבכתב ותורה שבכל-פה⁹⁵. והיינו על ידי התגלות בחינת אין. וכמו שכתוב (תהלים קיט, ע): "אני תורתך שעשעתי" - "שעשעתי" הוא פועל יוצא, דהיינו שהוא עושה את התורה להיות שעשועים, וכמו שכתוב (משלי ח, ל): "ואהיה שעשועים וגו'⁹⁶."

והיינו על ידי גילוי אני מאין, הוא המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא, להיות חכמה - ד"אורייתא מחכמה נפקת".

דייקא, ובה הן כלולות ונגדלות ממש. מה שאין בן בתורה-שבכתב הן נרמזות ברמז בעלמא, ביתור אות או תיבה, ומזה נעשה מסכת שלימה בתורה שבכל-פה בביאור כל פרטי ההלכות ודקדוקיהן. והרי התורה שבכל-פה היא בחינת אם, שבה הן כלולות כל ההלכות, ויונקים ממנה בקירוב מקום ממש.

מה שאין בן התורה-שבכתב היא בחינת אב, שממשיך בבחינת ריחוק, ברמז כו, לפי שהיא בחינת חכמה, ד"אורייתא מחכמה נפקת"⁸⁶. וכתיב (קהלת ז, כג): "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", שמאירה בבחינת ריחוק⁸⁷. מה שאין בן תורה שבכל-פה, היא בחינת בינה - "רחובות הנהר"⁸⁸ (וישלה לו, לו) כו'.

וביאור ענין זה בעבודת ה' - שכמו שיש ב' בחינות אלו בתורה, כך הם בעבודה:

הנה "בינה - ליבא", דהיינו להלהיב ולהלהיט את הלב על ידי התרחבות הדעת וההתבוננות בשם הו"ה - צמצום והתפשטות והמשכה כו; ואיך הוא "משופח ומפאר עדי עד שמו הגדול" ו"ישתבח שמך לעד מלכנו כו", שעל ידי זה "אם הבנים שמחה" (תהלים קיג, ט), להיות בבחינת אם היולדת את הבנים - הם אהבה ויראה; והשמחה היא הגדלתן בתוספת וריבוי, שתהיינה "בשמחה ובטוב לבב" כו⁸⁹ (תבוא כח, מז).

והנה הגדלת התלהבות והתלהטות הלב הוא על ידי התפלה בהתרחבות הדעת וההתבוננות כפי אשר תוכל הנפש שאת בהשגתה, שהיא כלולה ומתאחדת ממש בהשגה זו, שהיא נתפסת ממש תוך לבו להוליד ממנה אהבה ויראה כו'.

אבל בחינת חכמה היא בחינת כח מ"ה⁹⁰. דהיינו להיות "ונחנו מ"ה" (בשלה טו, ז), שהוא ביטול ההשגה, הנה על זה נאמר (איוב כח, יב): "והחכמה מאין תמצא" - מבחינת אין, דהיינו מבחינת גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא ממש ד"לית מחשבה תפיסת ביה". כי מחמת שהוא אינו מושג, והוא קדוש ומובדל כו, והוא מקור החיים ומקור

⁸⁶ (זהר חלק ב קכא, א. וראה שם פה, א. חלק ג פא, א).

⁸⁷ [וכמו שכתוב בזהר: פרשת שמות (דף י"ב, סוף עמוד א') - על פסוק (ב, ד) "ותתצב אחותו מרחוק". ועל פסוק "מרחוק ה' נראה לי". ובפרשת בראשית (תחלת דף ו). וב"מקדש מלך" (שם ושם). ובפרשת וירא (דף ק"כ, עמוד א'). וסוף פרשת תרומה (דף קכ"ה, סוף עמוד ב'). ובפרשת ויקרא (דף כ', סוף עמוד ב'). ועוד נרשם מזה לעיל בדבור המתחיל "היום הזה" בפרשת תבא (לעיל מא, ג).

ועיין ב"רעיא מהימנא" פרשת פנחס (דף רכ"ג, עמוד א') על פסוק זה ד"אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". ובפרשת תולדות (דף קל"ה, עמוד א'). ובפרשת ויחי דף רכ"ה, סוף עמוד ב'].

⁸⁸ (ראה זהר חלק ג קמב, א. קהלת יעקב מערכת רחובות הנהר. וראה לעיל ריש פרשת ראה).

⁸⁹ כמו שנתבאר בדבור המתחיל "וארא אל אברהם".

⁹⁰ (זהר חלק ג לר, א. תקוני זהר בהקדמה ד, א. ובכמה מקומות).

⁹¹ (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ראה אנכי נתת", שב' בחינות אלו דחכמה ובינה נקראים "תריין רעין", ונקרא "נקודה בהיכליה", ועיין שם).

⁹² (נדה ל ב).

⁹³ (עיין ב"פרי עץ חיים" שער יום הכפורים, ריש פרק ג'. "מקום שהבינה עצמה כו").

ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" בענין ה"קדוש" הראשון (לעיל אמור). ובביאור על פסוק "שימני כחותם", מענין בחינת עיבור, שהוא בחינת ביטול בתכלית, ועל ידי זה נמשך אחר כך המשכה עליונה מאד כו' (לקמן שיר השירים מו, ב), עיין שם).

⁹⁴ ועיין מה שנתבאר לעיל (פ, ד, פ, א) על פסוק "בן חכם ישמח אב".

⁹⁵ (עיין מה שנתבאר לקמן בדבור המתחיל "תורה צוה").

⁹⁶ (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמון" גבי (משלי ח, ל) "ואהיה שעשועים" (לעיל פרשת במדבר)).

לאלקים, פירוש: "הַיְהוָה" לבדו, הוא בעצמו יהיה לי בבחינת "אלקים". וזהו ממש כענין הנזכר כאן בפירוש "מאת הַיְהוָה הַיְהוָה זאת".

ועיין מה שנתבאר בפרשת יתרו, סוף דבור המתחיל "זכור את יום השבת לקדשו" (יתרו כ. ז. תורה אור עח, ד), בענין "זכור ושמו בדבור אחד נאמר": על ידי גילוי בחינת "אנכי" הוא גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מההשתלשלות כו', עיין שם.

והנה לקרב אל השכל ענין זה שבחינת חכמה יהיה מאיר בקירוב כו', היינו: כי חכמה הוא מה שלמעלה מההשגה, ונקרא "שכל הנעלם מכל רעיון"¹⁰², ומה שנמשך מזה בבחינת הבנה והשגה זהו רק הארה בעלמא. וכמו בראש המבריק מכח השכל לתוך ההשגה, מה שאין כן עצמות מהות כח השכל אינו מושג כלל.

ועל דרך זה יובן גם כן הנמשל למעלה בבחינת חכמה ובינה דאצילות, שבחינת חכמה הוא למעלה מכל בחינת השגה כו'.

והנה מבואר ב"פרי עץ חיים" (שער ט"ז, פרק א'): שהשיג הארז"ל בשעה אחת מה שאם היה יושב ודורש שמונים שנה¹⁰³ רצופים לא יספיק לבאר זה. ואיך השיג זה בשעה אחת?

אלא הענין הוא, שהשגתו היה על דרך בחינת ראיה במהות ועצמיות בחינת חכמה. אלא שהשגתו היה בהיכלות דיצירה כידוע. ומכל מקום על דרך זה יובן גם בבחינת חכמה דאצילות, מה שהחכמה עצמה ממש מאירה בבחינת קירוב - זהו הגילוי מלמעלה מסדר ההשתלשלות, דהיינו, מה שלמעלה מגדר השגה יהיה גם כן מאיר בבחינת קירוב כו'. ועל זה נאמר לעתיד (ישעיה נב, ח): "עין בעין יראו כו'".

ועל דרך זה הוא גם כן ענין קריעת ים-סוף, שהוא בחינת גילוי האצילות ממש בבריאה, כמו שנתבאר במקום אחר. ואצילות הוא בחינת חכמה דרך כלל, ובריאה הוא בחינת בינה¹⁰⁴. אם כן, קריעת ים-סוף היינו שיהיה "ים החכמה" מאיר בבחינת קירוב ממש כמו הבינה, וזהו ענין "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" כו' (ישעיה יא, ט).

ולחיות גילוי זה, זהו על ידי בחינת פלא עליון - בחינת אין. כמו שכתוב בזוהר גבי קריעת ים-סוף¹⁰⁵: "ד"בעתיקא תלא". וכנזכר לעיל (פרק ג) בענין "אני היום ילדתיך" כו'¹⁰⁶.

ה. **וְהָיָה כָּל זֶה הוּא בְּכַח הַתְּשׁוּבָה שְׁבוּיִם-הַכַּפּוּרִים** - "לפני הַיְהוָה" תטהרו. וזהו **זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה הַיְהוָה**" (תהלים קיח, כד): כי "היום" הוא ענין

וזהו **"מאת ה' היתה זאת"** (תהלים קיח, כג): ש**מבחינת הַיְהוָה**, היא בחינת חכמה, כמו שכתוב (משלי ג, ט): "הַיְהוָה בַּחֲכָמָה יָסֵד וְגו'". שהוא בחינת אב, "היתה זאת" היא בחינת נוקבא, בחינת אם היולדת, על ידי כי **"נפלאות היא בעינינו"**⁹⁷: "נפלאות" הוא בחינת פלא עליון, בחינת אין, היא נעשה **"בעינינו"** בבחינת "עין רואה" וגילוי, דהיינו גילוי אני מאין. לכן נעשה בחינת חכמה בבחינת אם המאירה בקירוב מקום :

ד. **וְזָהוּ שְׂכָתוֹב לְעֵת־לְבָא** (ישעיה סו, יג): **"כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם"**, שבזמן הזה היא בחינת **"אם הבנים שמחה"** (תהלים קיג, ט), מה שאין כן לעתיד-לבא יהיה גילוי בחינת **"אנכי"** כו'.

(ויש לפרש, ד"אשר אמו תנחמנו" היינו תורה שבעל-פה, שבה יש לנו השגה. מה שאין כן תורה שבכתב היא רק רמזות. וגם, שכל פנימית-התורה אינו מושג כלל וכלל, ולעתיד-לבא יהיה "כן אנכי אנחמכם" - שיתגלה פנימית-התורה.

ועיין מה שנתבאר מזה גבי קריעת ים-סוף, בדבור המתחיל "לבאר ענין קריעת ים-סוף", שזהו ענין גילוי בחינת ערך, שלמעלה מבחינת "נהר יוצא" כו', עיין שם. והיינו, שבחינת "ערך" עצמו, שעל זה נאמר (ישעיה סד, א): "עין לא ראתה כו"⁹⁸, יהיה מאיר בבחינת קירוב מקום כמו בחינת "נהר יוצא כו'", וזהו ענין "ומען מבית ה' יצא"⁹⁹ (ויאל, ד, ח).

ועיין מה שנתבאר עוד בדבור המתחיל "כי אברהם לא ידענו" (תורה אור צג, א) בשם ה"פרי עץ חיים" כו': "ובענין פורים ויום-הכפורים - הוא אחד דרגא. דמזה יובן קצת עוד - ענין זה הנזכר כאן שבחינת חכמה נעשה בבחינת אם המאירה בקירוב מקום.

ועיין מה שנתבאר כהיא גוונא גבי משה שהיה **"כבוד פה"** (שמות ז, י) - לגבי אורייתא **דבעל-פה**, ו**"כבוד לשון"** (שם) - לגבי תורה שבכתב¹⁰⁰, לפי שהיה מבחינת "ונחנו מה" - עצמיות חכמה-עילאה. אך הקדוש ברוך-הוא אמר לו (שמות ה, יב): **"ואנכי אהיה עם פיה"**, שעל ידי גילוי בחינת "אנכי" - מי שאנכי, על ידי זה יומשך בחינת חכמה-עילאה להיות מאיר למטה¹⁰¹.

ועיין מה שנתבאר בפרשת וארא, סוף דבור המתחיל "וידבר אלקים אל משה" (תורה אור נז, ד), גבי "והייתי לכם לאלקים" (שם, ז) - פירוש: שבחינת "הַיְהוָה" לבדו, הוא בעצמו יהיה לכם בבחינת "אלקים"¹⁰² - השורה עליכם. וכך היתה כוונת יעקב בתפלתו (ויצא כח, כא): "והיה הַיְהוָה לי

⁹⁷ (תהלים שם: "היא נפלאות בעינינו").

⁹⁸ (ברכות לד, ב)

⁹⁹ וכמו שנתבאר בביאור על פסוק "ששים המה מלכות" (לקמן שיר השירים לט, א).

ועיין מה שנתבאר עוד מענין גילוי בחינת ערך - בדבור המתחיל "קא מיפלגי במתיבתא דרביקעא אם בהרת קדמה כו'" (לעיל תריע, כד, א).

¹⁰⁰ (זהר חלק ג כח, ריש עמוד א).

¹⁰¹ ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ארוממך הַיְהוָה כי דליתני כו'" (לקמן ברכה צח, ד). ועיין מה שנתבאר בפרשת בהעלותך בענין השליו, גבי (בהעלותך יא, כג): **"הי ה' תקצר כו'"** (לעיל בהעלותך לב, ריש עמוד א).

¹⁰² (פזמון לסעודה שלישית של שבת לתלמיד הרמ"ק דבור המתחיל "אל מסתתר").

¹⁰³ (ראה לעיל צו יז, ב ושם נסמן).

¹⁰⁴ (ראה תקוני זהר תקון ו).

¹⁰⁵ (חלק ב בשלח נב, ב).

¹⁰⁶ ועיין מה שנתבאר עוד במקום אחר על פי מאמר הזוהר ריש פרשת ויצא (דף קמ"ח, עמוד ב'), על פסוק (תהלים קלב, ט) **"וְחִסְדֵיךָ יִרְנְנוּ"** - "ולוֹןךָ יִרְנְנוּ מיבְּעֵי לִיָּה כו'". ונזכר מזה גם כן בזוהר פרשת פנחס (דף רמ"ב, עמוד א'). והוא גם כן שייך קצת לענין הנ"ל.

וזהו "אני היום ילדתיך": "היום" דוקא יכול להיות גילוי אני מאין. ו"נפלאות היא בעינינו" - "זה היום" דייקא, והוא הגורם להיות "עשה ה' ה' ה'", ולכן "נגילה ונשמחה בו"¹¹³:

ולתוספת¹¹⁴ ביאור ענין שמחת תורה, דהיינו שהתורה תהיה שמוחה כל הנה כתיב (תהלים קד, ב): "עוטה אור כשלמה", שאור התורה היא בחינת לבוש המהבר רוחניות עם גשמיות¹¹⁵.

שקיום כל הדברים הגשמיים והתהוותם מאין ליש הוא על ידי התורה דעשייה. שכל הדברים הגשמיים הכתובים בתורה הם הם חיותם וקיומם. ויש מהם שאינם כתובים בפירוש, אלא נרמזים באיזה רמז, או על ידי צירופי אותיות התורה. ועל ידי אותו רמז או הצירוף מקבלים חיותם וקיומם.

וזהו לשון רז"ל "דברו חכמים בהווה"¹¹⁶, דהיינו בהתהוות הדבר, שהתהוות הדבר ההוא, הוא על ידי שדברו בו חכמים בתורתנו כו'.

והנה כמו שיש תורה דעשייה להיות דברים גשמיים, כך יש תורה רוחניות שלומדים בגן-עדן העליון. כמו שאמרו רז"ל במעשה דרבה בר נחמני¹¹⁷: "אם בהרת קדמה לשער לבן כו", דודאי אין זו בהרת גשמיות שהיא צרעת הגוף, דאם כן, למה צריכין ללימוד זה במתיבתא דרקייע?

אלא הענין הוא:

ש"בהרת עזה בשלג"¹¹⁸, שהוא מפני שאין במקום זה אדמומית מהדם שהוא הנפש¹¹⁹, ובהרת היא המעכבת סיבוב והילוך והתפשטות הנפש והחיות במקום הזה. וכן ענין כל הד' מראות נגעים¹²⁰ ותולדותיהם. "דיהא מכאן - טהור"¹²¹; "בוהק הוא, פרח בעור

¹¹³ (ובזהר נזכר על פסוק "בני אתה אני היום ילדתיך": בפרשת בלק (דף קצ"א, עמוד ב'. ודף ר"ג, עמוד ב') ועיין שם. ועוד נזכר בפרשת משפטים (דף צח, א'. ודף ק"א, א') לענין אחר.

ועל פסוק "זה היום עשה כו": בפרשת אמור (תחלת דף ק"ה) ועיין שם, ופרשת בחקתי דף קי"ה, עמוד ב').

¹¹⁴ (אמר ביום שמיני עצרת בסעודה).

¹¹⁵ (עיין מה שנתבאר מזה: על פסוק "וראיתם אתו וזכרתם כו" (סידור עם דא"ח ג, ג), וב"אגרת הקדש" סימן י"ט.

ועיין מענין "עוטה אור": ברבות, ויקהל פרשה נ'. זהר: חלק א' ל"א, סוף עמוד ב'. קמ"ב, ב'. חלק ב', קס"ד, ב').

¹¹⁶ (שבת סה, א. סו, ב במשנה).

¹¹⁷ (בבא מציעא פו, א).

¹¹⁸ (נגעים פרק א משנה א. שבוועה, ב).

¹¹⁹ (פרשת ראה יב, כג: "הדם הוא הנפש").

¹²⁰ (נגעים ושבועות שם).

¹²¹ (משנה נדה, ב. ז. בנוסח הירושלמי. ובפירוש רבי עובדיה מברטנורא: "שגדהית מראיתו ואינו שחר כל כך").

התשובה, כמו שאמר¹⁰⁷ משיח לרבי יהושע בן לוי בששאלו: "אימתי קאתי מר?" ואמר ליה: "היום"! דהיינו "היום אם בקולו תשמעו" (תהלים צה, ז). ופירוש "היום" היינו "זכרון ליום ראשון" - ראשון שלפני ההשתלשלות. וכמו שכתוב במ"ע: "ביום הראשון" - גימטריא בתי, שהוא נקרא "היום" - "שכולו יום" כו¹⁰⁸.

והיינו בחינת התשובה שהיא קדמה לעולם. ובחינת "היום" זה "עשה ה' ה' ה'"¹⁰⁹.

כי הנה כתיב (תהלים קלה, ו): "כל אשר חפץ ה' - עשה וגו'" - ש"עשה" והמשיך בחינת "ה' ה' ה'" בכל ההשתלשלות, מבחינת "כל אשר חפץ וגו'". והיינו על ידי "זה היום", דהיינו "יום ראשון" שלפני ההשתלשלות, שהוא ענין התשובה. כי "נעוץ תחלתן בסופן" דייקא, שבעולם הזה הגשמי דוקא מאיר אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מההשתלשלות, לכן יוכל להיות בחינת תשובה - להפך לבו מן ההפך אל ההפך. וכמו רבי אלעזר בן דרודאי שקנה עלומו בשעה אחת¹¹⁰ כו'. מה שאין כן¹⁰⁹ - בעולם-הבא - שכבר נבדל איש על מקומו, וכל צדיק¹¹¹ יש לו מדור בפני עצמו¹¹².

¹⁰⁷ (סנהדרין צח, א).

¹⁰⁸ (עיין מה שנתבאר בביאור על פסוק (הושע ב, א) "והיה מספר בני ישראל" גבי "כי גדול יום יזעאל" (שם).

ועיין ברעיא מהימנא פרשת תצא (דף רע"ח, עמוד א') על פסוק (תצא כה, טו) "ביומו תתן כו" - ע"ד: "היום אם בקולו תשמעו" (תהלים צה, ז). ובפירוש הרמ"ז שם.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תשמע בקול" (ראה יג, ט) בפרשת ראה, דפירש "בקול" היינו מה שמלובש בבחינת הקול כו', עיין שם. וזהו שלחיות גילוי בחינת "היום - שכולו יום" הוא על ידי "בקולו תשמעו" כו' - על דרך הני"ל.

ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "בעצם היום הזה נמול אברהם" (תורה אור לך לך יג, ד. פירוש, בעצמיות של "היום הזה", ו"יום הזה" הוא היום שכולו ארוך, שכולו טוב כו'. והעצמיות של "היום הזה" היינו אותו הגילוי הגדול שיהיה לעתיד לבא, גילוי בחינת "רב טובך", וזהו "שכולו טוב". וכשנתגלה לו בחינת העצם של "היום הזה" אז נמול אברהם).

וזהו גם כן פירוש "היום אם", היינו על דרך מה שכתוב בזהר פרשת תרומה (דף קס"ג עמוד א') בענין "אם", דהוא בחינת "שמאלא אתכליל בימינא", כדפירש ב"מקדש מלך" שם: דהוא בחינת חכמה ובינה, והם המלבישים לבחינת "היום". וכל זה נמשך על ידי "בקולו תשמעו" כו'.

וענין פירוש הלבוש זה מבוואר במקום אחר - סוף דבור המתחיל "להבין מפני מה יום טוב דפסח").

¹⁰⁹ (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "בפרשת נסכים כתיב" בענין "היז הגדולה אשר עשה ה' ה' במצרים" (בשלח יד, לא), עיין שם).

¹¹⁰ (שבועה נרה יז, א).

¹¹¹ (רות רבה ג, ד. תנחומא (בובר) אמור ט. וראה שבת קנב, א).

¹¹² (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "צו את בני ישראל כו, את קרבני לחמי" (לעיל פנהס עה, ג)).